

NAGY KÁROLY

Szigeteket, szórványokat is megtartó haza a magasban*

EKE: – Ön a szigetmagyarság fogalom alkotója. Ha jól tudjuk, 1984-ben New Yorkban megjelent könyvében vezette be, és a nyugati országokba emigrált magyarság kisközösségeit, e kisközösségek összességét jelölte meg. Mekkora becsüli – lélekszám szerint – az összmagyarság e részét? Milyen demográfiai tendenciákat lát érvényesülni ebben a népességben?

N. K.: Az 1981-ben Pécsen rendezett negyedik Anyanyelvi Konferencián felolvasott előadásomnak ez volt a címe: „A magyarságtudat őrszigetei.” Áttekintve a szakirodalom megállapításait, statisztikai elemzéseit a Magyarországon kívül élő magyarok etnikai tömbjeinek szórványosodásáról és ezáltal magyarságát fokozatosan elvesztő asszimilálódásáról, feltettem a kérdést: széthullóban, megszűnőben van tehát a Magyarországon kívül élő több mint öt milliányi magyarság?

Tapasztalataim alapján azt a választ adtam e kérdésre, hogy nem, vagy még nem.

Mert a szórvánnyá széledés helyett sok helyen kialakult, máshol most alakul a sziget életforma, amely egyre inkább az önkéntes vállaláson és felelősségtudaton alapul.

Tíz éve élesztgeti, buzdítja, támogatja Anyanyelvi Konferenciánk ezt a vállalást és felelősségtudatot – mondtam. Munkásságunk második évtizedébe lépve fel kell mérjünk: milyen lehetőségei, adottságai, szükségletei vannak ennek az új közösségi életformának, a lassan világszerte kialakuló magyar archipelágónak, hogyan támogathatja anyanyelvi mozgalmunk legjobban a magyarságtudat, a magyarságmegtartás őrszigeteit, a magyarság e külföldi közvetítőállomásait.

A nyugati magyarság lélekszáma tudományos pontossággal ez idő szerint nem megállapítható. Számos egymástól eltérő meghatározást és kritériumot használó demográfiai adalék-részlet alapján különböző becslések láttak napvilágot az utóbbi években. A legalacsonyabb Szabó A. Ferencé („Hiedelem tizenötmillióról”, *Népszabadság*, 1999. augusztus 20.), szerinte 285 000 magyar él nyugati országokban. (Ő az összmagyarság jelenlegi létszámát egyébként 13 millióra becsli. A legmagasabb a Magyarok Világszövetségéé (*A világ magyarsága*, 1998.), amelynek térképe szerint a Kárpát – medencén kívül élő magyarok létszáma 1 675 000. Az én ismereteim szerint a valóságot leginkább Pomogáts Béla becslései közelítik meg („Magyarok Szigettengere”, *Magyar Nemzet*, 1999. január 8.; „Minden hatodik magyar”, *A Hét*, 1999. február 11.). Szerinte a nyugati világban jelenleg körülbelül egymillió kétszáz-háromszázezer magyar él. Legmérvadóbb bemutatásuk, leírásuk Borbándi Gyula szakavatott kötetiben található: *A Magyar emigráció életrajza 1945–1985* (1989), *Nyugati magyar irodalmi lexikon és bibliográfia* (1992) és *Emigráció és Magyarország 1985–1995* (1996).

* Fejezet az Erdélyi Könyv Egylet (Stockholm) tizedik, 2000 tavaszán megjelenő, *Haza felettünk, haza bennünk* c. kötetéből.

Egyedi történelmi adottság e nyugati magyar nemzetrész jelenlegi helyzete. Eltérően a század eleji „kitántorgottak” szerencsét próbáló százezreitől, és napjaink kis létszámú gazdasági vagy karrier-kivándorlóitól, a nyugati magyar szigetek és szórványok jelenleg legaktívabb csoportjainak jelentős része küldetésre igyekezett képesíteni helyzetét, a magyarság önként vállalt külképviseletévé fejlesztette származató és befogadó népeihez való viszonyát. A politikai, gazdasági, tudományos, kulturális, egyházi, társadalmi élet területén szerzett pozícióját, szavát, befolyását, lehetőségeit rendszeresen és eredményesen használja az összmagyarság legfontosabb sorskérdései ismeretetésére, tudatosítására, támogattatására.

Az összmagyarságnak így tehát jól felfogott önérdéke is e külképviselet – készség és képesség e jelentős nyugati magyar erőforrás együttműködő gondozása.

Ugyanakkor azzal is szembe kell néznünk, hogy ez az egyedi történelmi adottság veszélyeztetett helyzetben van, a jelenlegihez hasonló szinten már csak néhány évtizedig lesz működtethető.

A nyugati sziget- és szórványmagyarság létszáma évről-évre csökken. Újabb kivándorló hullámok szerencsére nem gyarapítják. Az előregedés, kihalás, a vegyes házasságok, a szórványosodás, a beolvadás máris fogyasztani, gyengíteni kezdte például a nyugati magyar nyelv és kultúra műhelyei számát, hatásosságát. Intézményeit, szervezeteit, egyházait, egyesületeit, fórumait fenntartó nemzedéke jelentős részének élettartama már csak évtizedekben számlálható. A külföldön született nemzedékek magyar nyelv- és kultúra-ismerete ugyanakkor egyre ritkábban és egyre kevésbé anyanyelvi szintű. A magyar nyelv és kultúra tudása, ismerete nélkül viszont kevésbé esélyes, hiteles és értékes az érdekképviselet – jobb, ha a szószóló ismeri is a képviselt szót. (Lásd: N. K. és Papp László szerk.: *A magyar nyelv és kultúra megtartása, USA, 1997.*, Anyanyelvi Konferencia, Budapest, 1998.)

Önmagát, értékeit és az összmagyarság számára létfontosságú, önként vállalt közvetítő szerepét megőrzendő, többek közt három feladatnak néz elébe a nyugati magyarsága az új század elején.

Késleltetni igyekszik a fogyatkozás jelenségeit, arra törekszik, hogy a lehetőségek végső határáig fenntartsa külföldi magyarságmegtartása kereteit és programjait.

Fejleszteni, gyarapítani törekszik olyan nemzetközi magyar struktúrákat, programokat, mint amilyenek pl. a jelenleg működő Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság, A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága – Anyanyelvi Konferencia, a Magyar Református Egyházak Tanácskozó Zsinata, a Magyarok Világszövetsége, a Magyar Professzorok Világtanácsa, stb., és ezek mintájára egyéb területeken is együttműködést szolgáló folyamatok, szerkezetek intézményesítését szorgalmazza.

Hozzáfogott, hogy feltárja és kidolgozza a külföldi nem-magyarnyelvű és -kultúrájú magyarságszolgálat lehetőségeit, módzatait, területeit, fórumait.

E törekvések sikere nem csak tőle, hanem immár a Kárpát-medence magyarsága segítségétől, jelentős mértékben Magyarország támogatásától is függhet.

– *Mi a legfőbb kritériuma annak, hogy valaki magyar? Az, hogy magyar az anyanyelve? Az, hogy érzelmileg azonosul a magyar anyaországgal, a magyar nemzettel? Az, hogy ismeri a magyar történelmet, értékeli a magyar kultúrát, és valamiképpen örökösének érzi magát? Úgy tudjuk, az Egyesült Államokban operáns fogalom a magyar származású; egy nemrég rendezett népszámláláskor állítólag másfél millióan vallották magukat effajta amerikaiának. Amerikai szempontból, úgy gondoljuk, ez elég egyértelmű minőség – de milyen minőség magyar szempontból?*

Ki a magyar? Magyar az, aki magát magyarnak tartja és aki a magyarságát vállalja. Tudat és akarat, identitás és szolidaritás. Modern korunkban egyre elismertebb jog és egyre inkább felismert felelősség. És nem csak a nemzettudaté az, hanem alkotóelemei is: a történettudaté, az etnikai, kulturális, vallási, közösségi, nyelvi tudaté, identitása is egyre inkább az emberi jogok részévé válik. Az érvényesítés joga a legtöbb országban még nem kodifikált, tehát nem védett és nem végrehajtható, de már több szinten is elkezdődött a nemzetközi jogérvényesítés folyamata.

Nemzet-, etnikumtudat és -vállalás nehezen kvantifikálható emberi magatartás, népszámláló demográfusok még nem találták meg a statisztikailag kimutathatósága formáját. Ezért tehát számszerűleg nem tudjuk, hogy a világon hány ember tartja magát magyarnak (írnek, kurdnak, stb.), hány ember vállalja magyarságát – vagyis, gyakorlatilag: hogy a magyar nemzeti közösségek tagjai hány nemzettársukra számíthatnak.

Az Egyesült Államokban a népszámlálás kérdései közt két etnikai identitásra utaló kérdés szerepelt 1980-ban és 1990-ben. „What is this person's ancestry or ethnic origin?” – Mi e személy, származása, etnikai eredete? E kérdéshez a magyarázó szöveg így segített: „Print the ancestry group with which the person identifies” – Írja ide nyomtatott betűvel annak a származási csoportnak a nevét, amellyel a személy azonosítja magát (eredeti kiemelések). „Persons who have more than one origin, may report two ancestry groups. A religious group should not be reported as a person's ancestry.” – Aki több, mint egy eredetű, az ideírhat két származási csoportot. Vallási csoport nem jelölhető egy személy származási csoportjaként. 1980-ban az USA-ban 1 776 902, 1990-ben 1 946 000-zal kevesebb: 1 582 302 ember válaszolt e kérdésre úgy, hogy ő magyar származásával (is) azonosítja magát.

A másik kérdés így szólt: „Does this person speak a language other than English at home? What is this language?” – Otthon más mint angol nyelven beszél-e ez a személy? Mi ez a nyelv? 1980-ban 180 000 ember (a magyar származásúak 10.12 százaléka), 1990-ben 147 902 ember (a magyar származásúak 9.35 százaléka) jelentette azt, hogy otthon magyarul (is) beszél – tíz év után 32 098-cal, 17.83 százalékkal kevesebben.

Az Egyesült Államokban is nyitott marad tehát a kérdés: hány magyar él az országban (lásd: N.K.: „Hány magyar él az Egyesült Államokban a XX. század végén?”, *Hitel*, 1993. augusztus, 38–42. oldal). 150 000 magyarul (is) beszélő – Szabó Ferenc csak őket számítja –, vagy 1 582 302 olyan ember, aki magyar származásával (is) azonosítja magát?

A válasz néha olyankor mutatkozik meg, amikor kiderül, hogy kire lehet számítani szükség esetén. Amikor szovjet megszállás és kommunista egypárti diktatúra nyomorítja Magyarországot, amikor magyar egyetememet szüntet meg, értelmiségieket hurcoltat el, falvakat rombol a diktátor Erdélyben, vagy magyar jogvédőt börtönöznek be, iskolaigazgatókat tesznek állástalanná Szlovákiában a bizonyítványok magyar nyelvű kiállításáért, vagy amikor háború dúl a Délvidéken, vagy árvíz tombol Kárpátalján, akkor ki emel szót, ki tiltakozik, ki lobbizik, ki tüntet, ki adakozik, ki cselekszik, ki mozgósítható a nemzettársai érdekében.

Ezekről a számokról szakszerű kimutatások nem készültek, de annyi biztos tapasztalat, hogy a szívében, szolidaritásával, cselekedeteivel is magyarságvállalásra kész embercsoport nem minden tagja beszél, vagy beszél jól magyarul, vagyis több magyarra számíthatnak a magyar nemzetrészek Amerikában, mint ahányan magyarul beszélnek. S minthogy ez tény – e készség számontartása, megtartása, fejlesztése közösségi feladat és felelősség.

– Ön nemcsak teoretikusa a szigetmagyarság létállapotának, hanem cselekvő tényezője is annak, hogy a nyugati magyarság fennmaradjon mint magyar nyelvű népesség – vagy olyan kétnyelvű népesség, amelynek egyik nyelve a magyar. Ennek érdekében egyik elindítója volt az anyanyelvi mozgalomnak, s majd három évtized tapasztalattal rendelkezik ezen a téren. Mit mutatnak a tapasztalatai? Milyen tanulságokkal szolgált ez a harminc év?

Az anyanyelvi mozgalom a nyugati szigetmagyarság egyik szigetéről, a New Brunswick-i (New Jersey, USA) Magyar Öregdiák Szövetség Hétvégi Magyar Iskolájából indult el, amit 1960-ban alapítottunk a Rutgers Egyetemen, s amelynek huszonöt évig én is egyik tanítója voltam. (A Szövetség negyven éves (1960–2000) működésének dokumentált története a Csokonai Kiadónál a közeljövőben jelenik meg *Emigránsok – küldetésben* címmel.)

Mivel a foglalkozások csak hetente egyszer folytak, nagyon fontos volt a hatékonyság. De eleinte nem voltak megfelelő, modern tankönyvek, nem voltak tanmenetek, semmi, ami a heti egyszeri tanításhoz használható lett volna. A magyarországi tankönyvek meg tele voltak propagandával, ezeket nem óhajtottuk használni. 1965-ben egy felmérő tanulmányt készítettem arról, hogy hol és hogyan folyik még az Egyesült Államokban a miénkhez hasonló magyaroktatás. Ezt a huszonhárom iskoláról szóló tanulmányt levelek kíséretében elküldtem haza Magyarországra Kodály Zoltánnak, Illyés Gyulának és Váci Mihálynak. Azt írtam nekik, hogy itt kulturálisan hátrányos helyzetű szórványmagyarok magyarsága megtartásáról van szó, akiket az anyaország nemhogy nem gondoz: egyenesen letagad, ellenségnek tekint. Itt az ideje, hogy ez a szemlélet megváltozzék, hogy összefoghassunk hazai szakemberekkel és kidolgozhasuk a szórványban való magyartanítás módszertanát. Sokáig leveleztünk, Illyés Gyulát 1966. június 29-én Rutgers Egyetemen egy szövetségünk rendezte irodalmi esten is vendégül láttuk Weöres Sándorral együtt és ez alkalommal erről is sokat beszélgettünk.

Végül sikerült Kodálynak, Illyésnek és másoknak, de főleg Vácinak elérni, hogy 1970 augusztusában összehívták az első Anyanyelvi Konferenciát Debrecenben és Budapesten. Sajnos addigra Váci már nem élt, de Bárczi Géza, Lőrincze Lajos, Imre Samu, Czine Mihály és számos más kitűnő szakember felkarolta az ügyet. Az ő segítségével sikerült elindítani egy olyan mozgalmat, amely Anyanyelvi Konferencia – A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága néven mára közzismertté vált, és rendszeresen támogatja a szórványmagyarság, de most már legfontosabb teendőjeként a kisebbségi magyarság anyanyelvi oktatását és kultúrája művelését. Jelenlegi elnöke Pomogáts Béla, a Magyar Írószövetség elnöke, nyugati társelnökei Lázár Oszkár, a Lund egyetem tanára és én, kárpát-medencei társelnökei Gál Sándor kassai költő és Kántor Lajos, a Korunk főszerkesztője Kolozsvárott. Öt tankönyvet adtunk ki több ezer példányban, tananyagokat készítettünk, szórványban és kisebbségben élő magyar gyerekek számára minden nyáron magyarországi oktatótáborokat szerveztünk, folyóiratot indítottunk *Nyelvünk és Kultúránk* címmel, határokon túli társszervezeteinkkel együtt évente tucatnyi nyelv- és kultúrávédő és -művelő szakmai találkozót szerveztünk, és nyolc nemzetközi konferenciát rendeztünk. A harmincéves jubileumi kilencedik konferenciát 2000. augusztus 10-14. között Marosvásárhelyre tervezzük összehívni.

E harmincéves munka egyik tapasztalata szerint a történelem azt igazolta, hogy érdemes volt ezt a programot kezdeményezni, szorgalmazni és fejleszteni akkor is, ha a létfontosságú magyarságmegtartó ügy érdekében diktatúrákkal és ellenséges értetlenséggel kellett szembeszállni.

A Szovjet-megszállta Magyarország kommunista egypártrendszere a diktatúra mindenkor érdekeinek próbált érvényt szerezni az anyanyelvi mozgalom életében is. Nem volt könnyű dolga, mert az Anyanyelvi Konferencia nyugati állampolgárai fölött nem volt hatásköre, így a nyugatiaknak nem kellett kompromisszumokat kötniük. A magyar kormány legfeljebb az országba való beutazásukat tilthatta meg, de például szólásszabadságukat már nem. A magyarországi ellenzéki értelmiséggel való rendszeres találkozásait sem, és a honi szakemberekkel közösen készített tankönyvek, tananyagok, folyóiratpéldányok, közösen szervezett gyermeknyaraltató és tanárképző tanfolyamok kommunista pártpropagandától való mentességét sem.

Elve a viszonylagos „diplomáciai immunitásukkal”, a nyugatiak közül többen állandó témaként hangoztatták a konferenciákon az akkor tabuként tiltott magyar sorskérdéseket, például a Kárpát-medence magyar kisebbségei elnyomottságát (és azt, hogy az Anyanyelvi Konferenciákon való részvételük elengedhetetlen), az 1956-os forradalom tényeinek meghamisítását, a nemzeti függetlenség, szabadság, a demokrácia hiányát. A Konferencia eddig elkészült öt tankönyve és számos egyéb taneszköze pedig nemcsak hogy propagandamentes, de pedagógiailag és módszertanilag modern és aktivizáló, kulturális „mikrokozmoszt” nyújt, példatárát a világ teljes magyar irodalmából meríti és a Kádár-rendszer iránti elfogultsággal nemigen vádolható Kovács Imre 1980-ban New Yorkban bekövetkezett halála előtt megjelentett írása szavai szerint fejezetit – „nemes, veretes hazafiság hatja át”.

Azt viszont érvényesíteni tudták a Kárpát-medence szovjetek ellenőrizte diktátorai, hogy saját állampolgáraik nem vehettek részt szabadon az Anyanyelvi Konferencia munkájában. Az 1977-es budapesti konferenciára ugyan – követelésünkre – már kaptak meghívót a szomszédos országok szakemberei közül is néhányan – és attól kezdve egyesek el is jöhettek (az 1977-es, az 1981-es pécsi és az 1985-ös veszprémi konferencián tizenketten előadóként is, mások csak titokban, „betévedt turistaként”), – de szabadon először az 1989-es kecskeméti konferencián találkozhattunk csak egymással. Ekkor – és együtt – indítottuk el azt a folyamatot is, amelynek eredménye a mozgalom 1992-es esztergomi megújulása: függetlensége, demokratikus szervezete, érdekképviseleti, jogvédő feladatvállalása is lett.

A másik tapasztalat az, hogy az Anyanyelvi Konferencia modell, példa értékű.

Történelmében először a világ magyarságának most van egy olyan nemzetközi műhelye, ahol a szétszakítatásból, szétszórattatásból származó hátrányait valamelyest ellensúlyozhatja. Összefoghatja, de legalábbis esetenként együttműködtetheti az oldott kéve kalászait.

Köteteket, közvetítőket toborozhat és képezhet ki a kitanorgottak, a kitaszítottak, az elszakítottak, az emigráltak, a kiszoródottak millióiból – olyan hűséges tolmácsokat, akik magyarságukat fontosnak tartják, akik magyar testvéreiket vállalni, támogatni akarják és tudják. Megsokszorozhatja ezáltal világszerte a hangját és szavát, amellyel jogos helyet biztosíthat sorsának, valóságainak, szükségleteinek és akaratának a világ népeinek tudatában.

E minta, e tapasztalatok átvétele, hasonló nemzetközi magyar programok létesítése, működtetése nemzeti érdek.

– Mi, akik ezeket a kérdéseket feltesszük, egyértelműen értéknek érezzük és valljuk a magyarságot. Nem nagyobb értéknek, mint bármely más nyelv és kultúra örökségét, de a mi számunkra kedvesebbnek az által, hogy a mienk – mi neki adattunk és ő nekünk adatott. Mit gondol ön a nemzeti érzésről, öntudatról? Idejét múlta? Vagy reneszánszát éli?

Mint többek közt öntől is tudjuk, az Egyesült Államok példája bizonyítja, hogy a szinte teljes gazdasági, politikai, sőt nyelvi integrálódás sem tünteti el a kisközösségeket, nem szünteti meg azok szükségét, jelentőségét az emberek életében. Lehet-e az életképes szigetmagyarság léte és létformája a megmaradás modellje az egész nemzet számára?

Czine Mihály nem csak tudós irodalomtörténész volt, hanem a magyar szigetvilág peregrinus prófétája is, tartva, erősítve a nemzettudatot a nemzethűséget is világszerte mindannyiunkban. Sosem mulasztotta el Adyt idézni: „A magyarság szükség és érték az emberiség és az emberiség csillagokhoz vezető útja számára.”

Ennek a szükségnek, ennek az értéknek, a magyar kultúrának, a magyar nyelvnek, a magyarságtudatnak a megtartása továbbra is felülmúlhatatlan, egyedi kincs birtokosává, emberségéhez is gazdag energiaforrás részesévé teszi a megtartót. És a megtartás, a művelés, a következő nemzedékeknek való átadás jelenkori történelmünkben egyre inkább elismert emberi jog kisebbségi, tehát sziget-helyzetben, szórványlétben is.

Nyelvhasználati jog, iskolafenntartási jog, a mindennapi életben önrendelkezési jog, vagyis a kultúra, a közösségi sajátosság megtartásának joga. Nem ellenkezik ez a jelenkori fejlődési irányzatokkal: a globalizálódással, az integrációval, az egyesüléssel? Nem szeparatisták, szakadárok, szegregacionisták a koszovóiak, a kurdok, a baszkok, a szlovákiak, kárpátaljai, romániai és délvideki magyarok és vajon nem széthúzás, destabilizáció és konfliktus okozói-e, ha kulturális jogokat, etnikai autonómiát követelnek?

Az ismeretlentől való félelem – és ennek egyik okozata: az ismeretlen gyűlölése – gyakran arra a meggyőződésre juttatott közösségi vezetőket, hogy a társadalmi összefogás, együttműködés legjobb biztosítója az uniformitás, a társadalmi integráció egyetlen hatásos módja a homogenizálás. A heterogenitást veszélyesnek tartották: mennél eltérőbbek egymástól a társadalmat képező különböző csoportok, annál nagyobb az esély az érdekellentétekre, a konfliktusokra, a diszintegrálódásra. Ezért többnemzetű, több vallású, több etnikumú, több kultúrájú társadalmak, államok vezetői a múltban gyakran arra törekedtek, hogy csökkentsék, megszüntessék a heterogenitást. Módszereik helyenként és időnként az asszimiláció erőszakolásától az etnocidiumig, a tömeges deportálásoktól a genocídiumig terjedtek.

Egyesek szerint a nacionalizmus okozza a mássággal szembeni erőszakos türelmetlenséget, de ez a megjelölés félrevezető. A nacionalizmus egy nemzet szeretete, a nemzethez való tartozás intenzív tudata és érzése – szótári meghatározással: hűség a nemzethez, a nemzeti egység vagy függetlenség támogatása – a patrióta hazaszeretete konstruktív energiaforrás. Nem szeretet, hanem gyűlölet, nem nacionalizmus, hanem gyilkos erőszak, embertelen agresszió ölte tömegsírokba Katyn, Auschwitz, Törökország, Mandzsúria, Ruanda, Srebrenica áldozatait.

A jelenkori tapasztalatok azt mutatják, hogy a nacionalizmus sok embercsoport számára továbbra is fontos, jelentős kollektív tudati jelenség, a nemzeti szuverenitás, a független nemzetállamiság pedig mozgósító program, közösségi törekvés, sorsdöntő cél. Az Egyesült Nemzetek taglétszáma az elmúlt 10 év alatt 156-ról 185-re emelkedett. Paradoxonnak tűnik, hogy közösségek nemzeti függetlenséget, önrendelkezést, kulturális autonómiát követelnek ugyanakkor, amikor nemzetközi integrációra aspirálnak, például a NATO, az Európai Unió tagjai akarnak lenni.

A jelenkori nemzetközi fejlemények néhány tanulmányozója e látszólag ellentétes törekvéseket kongruensnek, összeillőnek, sőt szükségszerűen egymást kiegészítőnek tartja. Egyesek szerint a globalizálódás paradox módon még fontosabbá tette a kis

nemzetek számára az önálló állammá válást, hogy segélyekért, forrásokért, befektetésért versenyezzenek.

A nemzeti önrendelkezésre és a nemzetközi integrációra való egyidejű törekvés azt a felismerést is megerősítette, hogy a különbözőség emberi jog, sőt, hogy értékek, és nem szükségszerűen konfliktusok forrása.

Svájc, Finnország, Svédország és számos más példa is megerősíti azt a történelmi tapasztalatot, miszerint igenis integrálhatók heterogén, multietnikus társadalmak is, különbözőségeik, nemzeti kultúrájuk megtartásával is képesek és hajlandók tartós együttműködésre egy-egy régió, ország, társadalom csoportjai, közösségei.

Az Egyesült Államok például egyre kevésbé érvényesíti „olvasztótégely” metaforával kifejezett korábbi asszimiláció – elvárásait, azt, hogy amerikaivá válva vesse el, felejtse el mindenki az eredeti kultúrát. Egyre inkább a „mozaik” metafora használatos az amerikai társadalom jellemzésére. Az amerikai kultúrát úgy tehetik magukévá egyre többen, hogy közben megtartják, tovább művelik etnikai örökségüket. A megtartott kulturális elemek sajátosságának megőrzése nemcsak megengedett, hanem fontos, sőt elengedhetetlen, mert nélküle nem egész a „gestalt”, nem is lehet teljes értékű kép a mozaik. Amerikai állami iskolák ezekben folyik többnyelvű oktatás, a multikulturalizmus mind a hivatalos, mind a mindennapi élet egyre elfogadottabb része.

A kulturális jogok nemzetközi elismerése is egyre gyakoribb és egyre egyetemesebb elvárásként nyilvánul meg.

Az Egyesült Nemzetek által elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 1948-as deklarációja után negyvennyolc évvel az UNESCO védnökségével tanácskozó Nyelvi Jogok Világkonferenciája 1996. június 6-án Barcelónában elfogadta és az ENSZ-hez is elfogadásra terjesztette be a Nyelvi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát.

E dokumentum ötvenkét cikkelye elidegeníthetetlen emberi jognak nyilvánítja mindenki számára saját anyanyelve magánszférában és nyilvánosan való használatát, saját kultúrája megőrzését és fejlesztését, saját nyelve és kultúrája oktatását és a tömegközvetítési eszközökben való használatát, a kormányzatok és a társadalmi-gazdasági kapcsolatok terén való figyelembe részesülését.

A Nyilatkozatot az UNESCO eljuttatta összes tagállamainak kormányához, javasolta elfogadását az ENSZ szakosított szerveiben, majd közgyűlésén, és kezdeményezte egy kormányközi értekezlet összehívását. A katalán parlament úgy döntött, hogy a dokumentumot az Európa Parlament elé terjeszti. Ezekkel a lépésekkel megkezdődött nemzetközi jogi érvényűvé válásának folyamata. (Teljes szövegét angolul lásd: „Universal Declaration of Linguistic Rights”, <http://www.troc.es/mercator/dudl-gb.html>; magyarul: *A Hét*, 1996. 26., 27., 28., és *Magyar Napló*, 1996. október).

A Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Kartáját – Strasbourg, 1992 – eddig már húsz ország írta alá (lásd: „Más nyelven beszélnek”, *HVG*, 1999. augusztus 21., 39–40 old.) (A Karta magyar szövegét lásd: *Pro Minoritate*, Budapest, 1996. nyár, 106–118 old.).

Jelenkorunkban tehát nyilvánvalóan történelmi adottság is a magyarság tömbjei, szigetvilága és szórványai számára az, hogy nemzeti kultúráját, nyelvét elismert jogként és méltányolt értéknek őrizze, művelje, hagyományozza, tanítsa és terjessze.

E történelmi esély és adottság így most kihívás és felelősség is.

Történelmünkben nagyszerű energiákat tudtunk mozgósítani a megsemmisítéssel, a megszállással, a szétdarabolással, az elnyomással szembeni magyarságunk megtartása érdekében.

Jövönk egyik nagy feladata most a globalizálódás, az információ-áradat, a világnyelvek, a világhatalmi és világkereskedelmi stílusok homogenizáló erőltetése, az integrálódások asszimiláló hatása közegében is sikeres magyarság-megmaradás módozatainak kidolgozása.

Nemcsak magunk megtartásáért, hanem egymás támogatása küldetészerű folytatásáért is. Vagyis ne csak kincsként adjuk át külföldön a magyarságot a következő nemzedékeknek, hanem segítséget igénylő nemzetrészeink, nemzettársaink jövőjét jobbító programként is. Küldetesként, misszióként! Szeretettel és kötelességérzettel vállalt feladatként.

Az „emelkedő nemzetté” forrott magyarság szolidaritása némi nyereséggé tudta tenni a tragikus számú 56-os kimenekülőket okozta embervesztéseget a nyugati világban. Történelme során a magyarságnak talán soha nem volt még olyan létszámú önkéntes és hatásos külképvisellete, mint most. Feladat és felelősség is most az, hogy a nyugati magyarság jelenlegi külképviselati készségét még jobbra, hatásosabbá tegyék, és hogy időben meghosszabbítsuk, utánpótlást is biztosítva.

Két- és többnyelvű többkultúrájú magyar szigeteink világszerte értékes, eredményes mintákat alkottak és működtetnek e küldetéses magyar megmaradás érdekében. Legtöbbjük kész a legsikeresebb módszereik megosztására.

Jövönk a tét, hogy hogyan élünk e nemzetközi magyar adottság értékeivel a határok feletti, a „magasban” is megtartó hazában.

A mi nemzedékünk kötelessége az, hogy átadjuk ezeket a módszereket, a „bűv-igéket”, „titkainkat” amiket „szabad mezőkön” összeszedtünk, mindazoknak, akiket most más vasfüggönyök és „új tatárhadak” nem ölnek, nem ijesztenek.

A következő nemzedékeknek a jobb magyar jövő iránti felelőssége pedig az, hogy „tanulják a messzehangzó példát”, „új hont fürkészve” lépjenek be a „varázskörbe”, új „kufárhadakkal” szemben is tanulják meg „a szókat”, öltsek magukra a „varázsinget”, hogy megmaradjon „hazánk a magasban”.